

‘Dat kan ik ook’

| DOOR: STEVEN VAN GALEN |

Een familiebiografie, geschreven door een lid van die familie. Als dat maar geen heiligverklaring wordt, denk je dan al snel. Aan dat gevaar is Caroline de Westenholz niet helemaal ontsnapt. Toch is *De Vogels* een meeslepend en bij vlagen hilarisch boek dat je meeneemt naar het theater van de negentiende eeuw en de teloor-gang van een tijdperk.

De bekendste van de Vogel-dynastie is Ellen Vogel (1922), aan wie de schrijfster (haar moeder trouwde in 1960 met El-lens broer, Albert Vogel jr.) dan ook veel aandacht besteedt. Maar het boek begint bij de stamvader van de Nederlandse tak, Carl August Theodor Vogel (1805-1893) en leidt de lezer uiteindelijk naar Albert Vogel senior. Zijn voorvaderen waren militair, maar Albert maakte in 1906 de overstap naar het artistieke milieu nadat hij al vanaf de eeuwwisseling als voordrachtskunstenaar had gewerkt in de

negentiende-eeuwse rederijderskamers. Deze voorlezers, immer gekleed in rok-kostuum, droegen in hun eentje verhalen, gedichten of bewerkte toneelstukken voor aan een betalend publiek en reisden daarmee stad en land af. In het boek staan fraaie foto's van Albert senior als Koning Oedipus en Coriolanus, in poses die niet toevallig op klassieke standbeelden lijken. Albert had zichzelf het vak geleerd, onder meer uit het boek *Theoretische lessen over de gesticulatie en mimiek* (1830) waarin de lichaamshoudingen stonden die bij bepaalde emoties zouden horen. De voor-schriften voor de posities van hoofd, torso, armen en benen ten opzichte van elkaar waren vaak direct terug te voeren op de klassieke beeldhouwkunst. Albert Vogel trad op in heel Europa en daarbuiten, totdat hij in 1914 onder de wapenen werd geroepen. Na zijn tweede huwelijk, met de welgestelde Ellen Buwalda, zelf ook een voordrachtskunstenaar die optrad onder de naam Ellen Verano, vestigde hij zich in 1920 in Den Haag. Daar overleed hij in

1933 op zestigjarige leeftijd. De drie kin-deren uit dit huwelijk, Paulientje ('Tanja'), Ellen en Albert jr. zouden alle drie min of meer in de voetsporen van hun beroemde vader treden.

Voordrachtskunstenaar

Albert junior (1924-1982), stiefvader van de auteur, nam het stokje van zijn vader over als voordrachtskunstenaar en oogste na de bevrijding roem in binnen- en buitenland, onder meer met een avond-vullend programma over Louis Couperus. Tanja's danscarrière leidde tot de oprich-ting van een balletstudio in Wassenaar. Ellen Vogel begon haar toneelcarrière na het zien van een repetitie van haar broer Albert op de Toneelschool. Op de vraag wat ze ervan vond merkte ze op: 'Dat kan ik ook.' Op dat moment, schrijft De Wes-tenholz, nam ze de beslissing om actrice te worden. Zij ging naar de Toneelschool en werd in 1944 gevraagd voor Comedia, voorloper van de Nederlandse Comedie, tot 1971 bespeler van de Amsterdamse

Geen paniek!

| DOOR: JOS VAN DE HATERD |

Bij Pinkpop werd dit jaar besloten om het fes-tival tijdelijk stil te leggen, maar niet te eva-cueren. Het KNMI had 's middags code oranje gegeven en daarna code rood, met extreem onweer. Vlak over de grens met Duitsland vie-len er doden, in Hasselt werd een evenement preventief ontruimd, elders in België kwamen hagelstenen naar beneden van vijf centimeter doorsnede. Maar Pinkpop werd niet ontruimd. Dat het goed afliep was volgens festivaldirec-teur Jan Smeets te danken aan de inrichting van het festivalterrein, de veiligheidsplannen en, dat gaf hij toe, ook wel wat geluk. 'Maar geluk dwing je af', hield hij vol. Smeets werd, met zijn veertig jaar festivalervaring, gesteund door de overheden en hulpdiensten die de beslissingen moesten nemen. Het pakte goed uit maar de kri-tiek achteraf was niet mals. 'Kop in het zand bij

Pinkpop,' schreef NRC en de krant noemde het 'meer geluk dan wijsheid dat duizenden festival-bezoekers aan een ramp ontsnapt. Bij Pinkpop zijn totaal onverantwoorde risico's genomen.'

Hysterisch gillen

De kwestie bewijst hoe omstreden het onder-werp evacuatie bij evenementen en festivals kan zijn. Het is in elk geval een onderwerp dat het verdient om hoog op de agenda te staan. Dat is wat Gerard van Duykeren beoogt met het boek *Crowd management & evacueren*. Hij noemt het in zijn voorwoord een 'bescheiden verkenning, bedoeld om het onderwerp evacuatie sterker onder de aandacht te brengen.' Zijn bescheiden-heid is begrijpelijk gezien de complexiteit van het onderwerp, maar hij heeft een buitenge-woon goede en complete inleiding geschreven. Het boek bestaat uit drie delen. Eerst behandelt



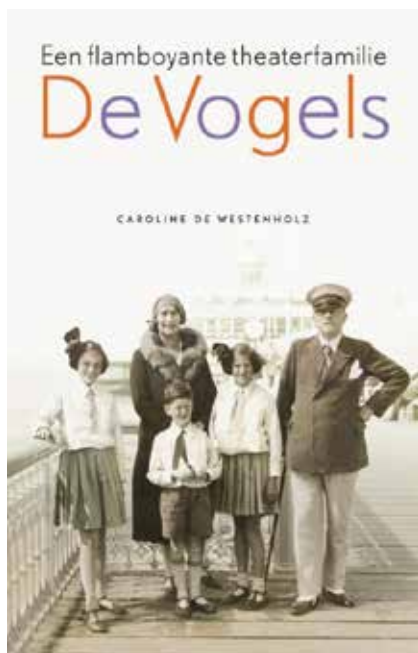
- **Crowd Management & Evacueren**
- **G. van Duykeren**
- **TSC Academy**
- **ISBN 978-90-819941-3-2**

hij de belangrijkste factor bij evacuaties: de mens. Mensen gedragen zich heel verschillend in noodsituaties: meteen vluchten, actie onder-

Stadsschouwburg. Ook op tv, het nieuwe medium dat de schouwburgen in de tweede helft van de jaren vijftig geleidelijk zou leegtrekken, deed Ellen het goed. Zo'n beetje alle Nederlandse toneel- en tv-critici waren verliefd op haar. 'De heren struikelden over lyrische beschrijvingen over haar lange rode haar, imposante lengte, sonore stem en sprekende handen.'

Aktie Tomaat

Het boek geeft een levendige schets van de naoorlogse acteursgeneratie. 'De regisseur was de brigadegeneraal met zeven sterren. Je deed precies wat hij zei,' zegt een van hen over de gangbare werkwijze aan het toneel in de jaren vijftig en zestig. Geen wonder, zou je denken, dat in 1969 zoiets als *Aktie Tomaat* uitbrak, de theatervariant van wat in de hele maatschappij gaande was. Maar op dit punt verliest de schrijfster haar onpartijdigheid. 'Wanneer is de ludieke, speelse benadering van de bloemengeneratie omgeslagen in haar tegendeel, in de dogmatisch-rigide, sovjet-



- De Vogels.
- Een flamboyante theaterfamilie
- Caroline de Westenholz
- Uitgever Lias
- ISBN 978-90-880304-9-9

achtige atmosfeer van de jaren zeventig waarin iedereen die zijn kop boven het maaiveld stak rigoreus werd teruggelofoten,' vraagt ze zich af. Ellen Vogel ging de discussie aan met de actievoerders, maar

'na die dappere actie in de Stadsschouwburg, waar Ellen het fiere hoofd ver boven het maaiveld had uitgestoken, was er aan de kant van de jonge revolutionairen maar één consensus: Ellen Vogel moest afgemaakt worden.' Ellen Vogels optreden in *Glazen speelgoed* (1986) noemt zij zelfs 'een volkomen overwinning' omdat Josine van Dalsum, prominent actievoerder tijdens *Tomaat*, daarin Vogels tegenspeelster was. Alsof Ellen Vogel toen alsnog als overwinnaar uit *Aktie Tomaat* tevoorschijn kwam. Het is jammer dat de schrijfster *Aktie Tomaat* niet net zo fraai in perspectief weet te plaatsen als de ondergang van die andere verdwenen kunstvorm waarin de Vogels uitblonden: de voordrachtskunst. Ook het repertoiretheater, met de regisseur als brigadegeneraal, was eind jaren zestig aan vernieuwing toe. Dat feit weet de auteur moeilijk te plaatsen. Afgezien daarvan is het een prachtig boek dat je meeneemt naar vervlogen tijden, die hun sporen tot op de dag van vandaag nalaten. ◀

nemen, denken dat het zo'n vaart niet loopt. Bij acute nood variëren de fysieke en emotionele reacties van schrik en verbijstering tot apathie of hyperalertheid. Er is niet één reactie, zoals vaak wordt gedacht. Hij bespreekt de verschillende theorieën over het (vermeende) massagedrag en wijdt een apart hoofdstuk aan de grootste mythe van allemaal: paniek. 'Bij een ramp denken we snel aan mensen die in paniek alle kanten op rennen, hysterisch gillen en daar later een Oscar voor krijgen', schrijft hij. In films en games doet paniek het zeer goed, de media zijn er bij calamiteiten vaak eenzijdig op gericht. In werkelijkheid, blijkt uit alle onderzoeken, doet massale, blinde paniek zich maar heel zelden voor. 'In negen van de tien gevallen gedragen mensen zich in noodsituaties vrij rationeel en helpen ze elkaar.' Hij geeft daar ook tal van voorbeelden van.

Langer, dikker en ouder

In het tweede deel van het boek gaat Van Duykeren in op de praktische kant: het evacuatie-

plan, de locatie (vaste versus tijdelijke locatie, inrichting van het terrein, berekening capaciteit nooduitgangen, et cetera), training en instructie van het team, communicatie en tientallen andere onderwerpen. Zeer uitgebreid en nuttig. In hoofdstuk 7 bespreekt hij enkele calamiteiten waarbij doden en gewonden vielen: de *Love Parade* in Duisburg (2010), *Pukkelpop* (2011), de *cafébrand* in Volendam (2001) en *Project X* in Haren (2012). En in het derde deel sluit hij af met een beknopt overzicht van de wet- en regelgeving (Bouwbesluit, arbo, brandveiligheid). Eerder heeft hij overigens al vraagtekens gezet bij de impliciete aannames in de wet- en regelgeving: mensen zijn bijvoorbeeld langer, dikker en gemiddeld ouder geworden in de laatste twintig tot dertig jaar, waardoor de loopsnelheid en loopafstand anders is dan men aaneemt. Alcohol- en drugsgebruik zijn toegenomen en in het algemeen is er een meer hedonistische levensstijl waardoor mensen minder oog hebben voor risico's omdat zij hun plezier niet willen laten bederven.

TSC Academy

Van Duykeren put naast zijn ervaring bij The Security Company uit tal van internationale studies door psychologen, sociologen en andere onderzoekers. Het boek verschijnt in de reeks die TSC Academy uitgeeft over crowd management, goed leesbare Nederlandse boeken, geschreven door topmensen in hun vakgebied. Dit vierde deel overlapt ietsje met twee eerdere boekjes van Van Duykeren (*Crowd Management & Bezoekersgedrag* en *Crowd Management & Risicoanalyse*, beide uit 2012). Het derde deel in de serie, *11 Manieren om naar massa's te kijken* (2013), is geschreven door de gepensioneerde hoogleraar sociale psychologie J.P. van de Sande. Ook een uitermate boeiend boek, maar niet zo praktisch als het hier besproken vierde deel, dat echt voor de mensen in de praktijk is geschreven. *Crowd Management & Evacueren* biedt een schat aan praktische en theoretische kennis. Verplichte kost voor wie zich met veiligheid bij evenementen bezighoudt. ◀